

„sanacyjnego“, co głosi duży napis nad gablotką. W tejże gablotce zgromadzono sporo barwnych ulotek i druków propagandowych z kampanii plebiscytowej. Ponieważ niektóre z nich (polskie) zawierają obrazki i teksty o zdecydowanej tendencji nacjonalistycznej, powinny być zaopatrzone w odpowiedni komentarz. Inaczej bowiem może się wydać, że organizatorzy wystawy solidaryzują się z ich treścią.

Wystawa jest całością; rozpatrywać i oceniać ją trzeba w całości. Oprócz wymienionych zarzutów szczegółowych wytknąć muszę braki i błędy ogólnego charakteru. Pierwszym zarzutem byłoby niesłuszne ograniczenie chronologiczne. Sam tytuł (mówiący o dziesięciu wiekach) nieświadomie może sugeruje dawno już przecież zarzucony, nienaukowy podział na „historię“ i „prehistorię“. Sugestia umacnia się wobec realizacji działu otwierającego wystawę. W ekspozycji (niekonsekwentnej zresztą wobec tytułu) cofnięto się nieco poza sztuczną granicę *a quo*, co w tej sytuacji musiało wypaść blado i nieprzekonująco.

Znacznie gorszym ograniczeniem jest brak okresu Polski Ludowej. Wystawa traci wiele swej politycznej wymowy, skoro nie przeciwstawia zdobyczy i osiągnięć narodu polskiego na odzyskanej ziemi śląskiej, skoro nie pokazuje ogromnego awansu gospodarczego i kulturalnego tej dzielnicy a zarazem jej podstawowego znaczenia dla Polski socjalistycznej. Brak ten nastąpił bez winy Muzeum Śląskiego, któremu nie udzielono koniecznej pomocy. Nie można się jednak powstrzymać od zarzutów skierowanych do różnych placówek naukowych i społecznych we Wrocławiu i w innych ośrodkach śląskich, zarzuty zaś te dotyczą w jeszcze większym stopniu władz zwierzchnich Muzeum.

Poza tym zasadniczym brakiem podnieść można jedno jeszcze zastrzeżenie ogólniejszej natury. Wydaje się, że wystawa w swej znacznej części jest trochę zbyt mało konkretna. Słusznie akcentując na każdym kroku rolę mas ludowych jak gdyby zapomniano o żywych ludziach. Poza działem III i w pewnej mierze IV (Józef Wiczorek) nie widać zupełnie prawie postaci zasłużonych Ślązaków, a tych, których widzimy, wyselekcjonowano z przesadną chyba surowością wartościowania¹. Odbiera to wystawie tak ważny moment historycznego konkretności i zmniejsza niewątpliwie jej oddziaływanie w terenie. To znowu zresztą brak dziejów Polski Ludowej (Pstrowski, Truchan i in.) daje się boleśnie odczuć.

Braki i błędy wystawy, których niesposób przemilczeć, nie powinny jednak przesłaniać jej osiągnięć i zasług zespołu organizatorów z doc. Marianem Haisigiem na czele. Nawet w obecnej postaci daje wystawa wiele w dziedzinie popularyzacji historii Śląska. Świadczy o tym najlepiej wściekła nagonka rewizjonistycznej prasy zachodnio-niemieckiej, gdzie niewybredne inwektywy zastąpić muszą rzeczową argumentację. Sądzić należy, że po usunięciu większych i mniejszych uchybień, po uzupełnieniu wystawy dziełem zawierającym okres Polski Ludowej², będzie ona znacznie lepiej spełniać swoją społeczną służbę.

Franciszek Ryszka

II KONFERENCJA NAUKOWA KOMISJI BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA WROCŁAWSKIEGO TOWARZYSTWA NAUKOWEGO

W dn. 3—5 XI 1954 r. odbyła się we Wrocławiu w gmachu Politechniki II Konferencja Naukowa Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa W. T. N. Obrady były kontynuacją I Konferencji Naukowej, która się odbyła we Wrocławiu w listopadzie ubiegłego roku¹.

¹ Należałoby może sięgnąć choćby do Mikulskiego, Spotkań wrocławskich lub Szweczyka, Trzynastu portretów śląskich.

² Nastąpić to ma prawdopodobnie w ciągu r. 1955.

¹ H. Szwejkowska, Konferencja Naukowa Bibliografii i Bibliotekoznawstwa W. T. N. w dniach 20—21 listopada 1953. Przegląd Zachodni 1954 nr 3—4.

Ośrodek wrocławski, łączący dwa środowiska bibliotekarskie — Wrocław i Stalinogród, skupia zespół wykwalifikowanych sił, pracujących naukowo w dziedzinie księgoznawstwa. Bogate zasoby Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu oraz zasoby Biblioteki Ossolineum stanowią odpowiedni warsztat pracy badawczej, której głównym przedmiotem jest rola książki polskiej na Śląsku. Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa, działająca od czerwca 1953 r., odbyła już 10 posiedzeń naukowych. Publikację prac referowanych i omawianych na posiedzeniach tej Komisji umożliwiła utworzona przez Wrocławskie Towarzystwo Naukowe seria wydawnicza „Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze” pod redakcją dra A. Knota.

Druga Konferencja Naukowa, zorganizowana przez Ośrodek wrocławski, przemieniła się niemal w zjazd bibliotekarski o ogólnokrajowym znaczeniu, uczestniczyło w niej bowiem 350 osób: bibliotekarze z całego kraju, reprezentujący 50 bibliotek, przedstawiciele PAN, Centralnego Zarządu Bibliotek przy Ministerstwie Kultury i Sztuki, instytutów naukowych itd. Konferencja była poświęcona wyłącznie bibliotekarstwu naukowemu i pracy naukowej bibliotekarza. Podczas trzydniowych obrad wygłoszono 8 referatów, z których cztery miały szeroki zakres i ogólne znaczenie dla wszystkich bibliotek naukowych, pozostałe zaś dotyczyły zagadnień bardziej specjalnych.

Pierwszy zasadniczy referat doc. dra Pawła Rybickiego pt. „Zagadnienie sieci i specjalizacji bibliotek naukowych” wykazywał konieczność powiązania bibliotek naukowych, podlegających różnym resortom, w zorganizowaną sieć bibliotek, zespólonych wspólnym zadaniem: świadczenia usług bibliotecznych pracownikom nauki w zakresie poszczególnych dyscyplin naukowych, m. in. przez prace bibliograficzne i informacyjne. Dla całkowitej realizacji tych świadczeń bibliotecznych, zwłaszcza na wyższym poziomie, konieczne jest systematyczne uzupełnianie księgozbiorów bibliotek specjalnych w zakresie literatury bieżącej — polskiej i obcej. Współdziałanie bibliotek ogólnonaukowych i specjalnych w zorganizowanej sieci umożliwi właściwe świadczenie usług bibliotecznych. Dyskusja nad referatem wysunęła takie istotne sprawy, jak zagadnienie kadr bibliotekarzy, specjalistów w poszczególnych gałęziach nauki, oraz dotychczasowe próby powiązania zadań bibliotek, zobrazowane w „Wykazie polskich bibliotek naukowych według specjalizacji”². W wyniku obrad rezolucja uczestników stwierdziła, że biblioteki naukowe będą mogły spełnić swe zadanie jedynie w ramach zorganizowanej sieci, podkreśliła konieczność ustalenia kierunków specjalizacji bibliotek i powołania odpowiedniej fachowej Komisji dla szczegółowego opracowania zagadnienia. W związku z problemem kształcenia kadr złożono wnioski o utworzenie studium bibliografii i bibliotekoznawstwa przy kilku uniwersytetach, tak by mogli w nim brać udział studenci z różnych kierunków studiów.

Referat mgra Ksawerego Świerkowskiego pt. „Słownik biograficzny pracowników książki polskiej” był drugim tematem o ogólnokrajowym znaczeniu. Prelegent przedstawił zasadniczą koncepcję Słownika, którego szeroki zakres obejmie księgarzy, antykwariuszy, drukarzy, bibliografów, bibliofilów, bibliotekarzy itd. zarówno polskich, jak i obcych, o ile pracowali w dziedzinie książki polskiej. Prace nad przygotowaniem materiałów do słownika biograficznego pracowników książki polskiej, zainicjowane spontanicznie od dawna w różnych ośrodkach, prowadzone są obecnie systematycznie w bibliotekach uniwersyteckich w Łodzi, Toruniu, Wrocławiu, Krakowie, Poznaniu i Warszawie. O żywym zainteresowaniu tematem świadczył udział 13 osób w dyskusji. Dyskutanci podkreślali potrzebę wykorzystania źródeł archiwalnych przy gromadzeniu materiałów, konieczność koordynacji prac, podjętych

² Wykaz polskich bibliotek naukowych według specjalizacji. Wyd. 2. Biuletyn Instytutu Bibliograficznego 1953, nr 3.

w różnych ośrodkach, tak by uniknąć dublowania, poruszali sprawę wydania próbnego numeru słownika już w 1955 r., zagadnienie nieodzownej selekcji materiałów itd.

Szereg zdbających salę obrad portretów pracowników książki polskiej, a mianowicie: Ludwika Finkla, Gabriela Korbuta, Karola Estreichera, Joachima Lelewela, Jana Ptaśnika, Zygmunta Mocarskiego, Kazimierza Piekarskiego, Józefa Grycza, Adama Łysakowskiego, Jana Muszkowskiego i innych stanowił dokumentację tego referatu.

Obrady nad trzecim zasadniczym tematem konferencji zainicjował dr Karol Lewalski referatem: „Reforma ustawy o obowiązkowym egzemplarzu bibliotecznym“. W wyniku obrad nad projektowaną reformą egzemplarza obowiązkowego mającą właściwie zaopatrzyć biblioteki według ich specjalizacji rzeczowej, przekazano zagadnienie do rozpatrzenia dyrekcji Biblioteki Narodowej, głównej zbiornicy egzemplarza obowiązkowego.

Ożywioną dyskusję wywołał również ostatni referat zasadniczy: „Problemy starych druków w polskich bibliotekach naukowych“, opracowany wnikliwie i z wielką znajomością rzeczy przez mgr Helenę Szwejkowską na podstawie literatury bibliograficznej i bezpośrednich informacji otrzymanych o aktualnym stanie zbiorów z 24 bibliotek naukowych. Rezolucje Konferencji, dotyczące opracowania, konserwacji i ewidencji starych druków, postulowały:

1. wydanie pracy informującej o stanie opracowania i charakterze naukowym starych druków naszych bibliotek,
2. ujednoczenie sposobów opracowania tych druków przez poszczególne biblioteki,
3. zwrócenie uwagi na opracowanie dawnej książki z rzeczowego punktu widzenia,
4. opracowanie starych druków mniejszych bibliotek i udostępnienie ich katalogów,
5. zwrócenie uwagi na konieczną konserwację starych druków dla zabezpieczenia ich od zniszczenia.

Dalsze referaty miały charakter specjalnych studiów z zakresu księgoznawstwa i historii bibliotek.

W pierwszym referacie pt. „Dzieje druku nut do końca XVIII w.“ dr Maria Przywecka-Samecka omówiła nie znane dotychczas w polskiej literaturze dzieje druku nut w krajach europejskich, z uwzględnieniem rozwoju drukarstwa muzycznego w Polsce, datującego się od początków XVI w.

Mgr Kazimiera Maleczyńska w pracy „Papiernictwo na Śląsku do końca XVI wieku“ przedstawiła w zarysie historię papiernictwa na Śląsku, podając wyniki swych badań nad papierniami we Wrocławiu, Świdnicy, Nysie, Raciborzu, Legnicy, z określeniem wysokości produkcji papieru. Referat wykazał powiązania między papiernictwem na Śląsku a papiernictwem w innych dzielnicach Polski. Ilustracją referatu były przerysy filigranów wrocławskich, świdnickich, nyskich, raciborskich oraz nie znanego dotąd filigranu z Krępej pod Zieloną Górą.

Dwa końcowe referaty związane są z dziejami Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu.

Dr Mieczysław Walter wygłosił referat pt. „Pruska sekularyzacja klasztorów w dziejach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu“, poświęcając wiele uwagi działalności J. G. Büschinga, pełnomocnika Głównej Komisji Sekularyzacyjnej. Prelegent wykazał, że pruska sekularyzacja klasztorów wydobyła zabytki piśmiennictwa z zamkniętych bibliotek klasztornych udostępniając je szerszemu ogółowi. Biblioteka Uniwersytecka posiada obecnie wiele cennych poloników i rękopisów z wrocławskich bibliotek klasztornych.

„Rękopisy autorów klasycznych w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu“ — pod takim tytułem wygłosił referat mgr Konstanty Jażdżewski wykazując imponującą liczbę 270 łacińskich i 38 greckich rękopisów klasycznych w tej bibliotece. Prelegent

omówił wartość poszczególnych większych zbiorów, a zwłaszcza cenny zbiór Tomasza Redigera, wybitnego bibliofila z epoki Odrodzenia. Omówione zbiory weszły z czasem w skład zasobów rękopiśmiennych Biblioteki Uniwersyteckiej.

O czynnym udziale i atmosferze żywego zainteresowania problematyką obrad uczestników konferencji świadczy wymownie fakt 70 wypowiedzi dyskusyjnych. Konferencja wykazała twórczy wkład i aktywność środowiska naukowego bibliotekarzy wrocławskich, choćby przez sam fakt, że tylko dwa referaty przedstawili prelegenci zamiejscowi (dr Rybicki i mgr Świerkowski), resztę — pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, którzy uprawiają bibliotekoznawstwo pod kierunkiem dra Antoniego Knota.

Ujemną stroną konferencji było przeciążenie referatami oraz jednostronność problematyki referowanych prac, skupiających się wyłącznie dookoła książki, a pomijających całkowicie inne składniki biblioteki — bibliotekarza i — co ważniejsze — czytelnika, który powinien być i staje się obecnie głównym ośrodkiem pracy bibliotekarza.

Do programu Konferencji należało również otwarcie i zwiedzanie wystawy noszącej tytuł: „Wystawa druków doby renesansu. Nurt postępowy w literaturze i nauce“. Opracowana i przygotowana przez pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej w sali Ratusza wrocławskiego wystawa ta była dalszym ciągiem szeregu wystaw z zakresu problematyki ruchu naukowego i społecznego doby Odrodzenia, a więc wielkiej wystawy warszawskiej: „Odrodzenie w Polsce“; kopernikowskich wystaw w Toruniu, Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu i Fromborku, oraz zeszłorocznej wystawy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu: „Związki kulturalne Śląska z Polską w epoce Odrodzenia“. Celem wystawy było zobrazowanie i przedstawienie przełomu Odrodzenia przy pomocy ówczesnej książki reprezentującej postępową myśl naukowo-badawczą.

Wystawa składa się z 6 działów obejmujących 600 eksponatów, które pochodzą wyłącznie z zasobów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu; ułożone one zostały w poniższy sposób:

1. Myśl filozoficzna i polityczno-społeczna; 2. Odrodzenie antyku; 3. Dziejopisarstwo; 4. Literatura piękna; 5. Nauki przyrodnicze i technika; 6. Książka w dobie Odrodzenia.

Wśród eksponatów na wyróżnienie zasługuje szereg rzadkich dzieł, zachowanych zaledwie w kilku egzemplarzach w świecie. Takim unikatem wystawy, interesującym zwłaszcza bibliotekarzy, jest I wydanie słynnego dzieła Konrada Gesnera „*Bibliotheca universalis*“ Zuerich 1545—1548 (egzemplarz z biblioteki Zygmunta Augusta!) — pierwsza bibliografia rejestrująca wszystkie znane autorowi wydawnictwa naukowe w skali międzynarodowej. Równie ciekawym eksponatem są tezy Marcina Lutera, druk z 1517 r. sporządzony na podstawie rękopiśmiennego oryginału (wg komentarza wystawy: drugi znany egzemplarz na świecie). Zainteresowanie wzbudza również przedruk dzieła Michel Serveta „*Christianismi restitutio*“ (1553) Nuernberg, Rau 1790. Dzieło Serveta zostało całkowicie zniszczone, gdyż autor, antytrynitariusz, znany jako geograf i fizjolog, spalony został wraz ze swym dziełem. Oprócz egzemplarza Biblioteki Uniwersyteckiej istnieją tylko 3 egzemplarze w Europie.

Na wystawie zgromadzono również znaczną ilość pierwszych wydań różnych dzieł, jak pierwsze wydanie Fr. Bacona „*Opera omnia*“ Frankfurt a. M. 1665, trzech dzieł Jana Keplera: *Astronomia nova*... 1609, *Harmonices mundi libri V*, 1669; *Tabulae Rudolphine* 1627, pierwsze wydanie pięciu dzieł Giordano Bruno, dzieła M. Kopernika „*De revolutionibus orbium coelestium libri VI*“, Nuernberg 1543, i wiele innych. Obficie ilustrowane wydania włoskich, francuskich, niemieckich, szwajcarskich i niderlandzkich książek doby Odrodzenia wzbudzają podziw widza

i pociągają efektowną grafiką: kolorowymi drzeworytami, pięknymi inicjałami, dekoracyjnymi ramkami tytułowymi, wykwinną pięknnością czcionki drukarskiej itd.

Szczegółową ewidencję eksponatów można znaleźć w opracowanym przez pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej i pięknie wydanym katalogu „Wystawa druków doby renesansu“, Wrocław 1954. Wrocławska „Wystawa druków doby Renesansu“ zamyka bogaty cykl polskich imprez tego typu poświęconych okresowi Odrodzenia.

Następna Konferencja Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego odbędzie się w roku przyszłym, prawdopodobnie w Stalinogrodzie.

Maria Walentynowicz

OBCHÓD 50-LECIA PRACY NAUKOWEJ PROF. JANA CZEKANOWSKIEGO

W Poznaniu w dniu 18 grudnia 1954 r. odbył się obchód 50-lecia pracy naukowej znakomitego antropologa, etnografa, podróżnika i historyka Słowian prof. Jana Czekanowskiego (1904—1954). Jubilat jest obecnie profesorem Uniwersytetu Poznańskiego.

Obchód jubileuszowy urządzony był przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Polskie Towarzystwo Antropologiczne i Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. W zastępstwie chorego prezesa PTPN prof. Z. Lisowskiego zebranie — przy szczerze wypełnionej sali — zagał sekretarz generalny Towarzystwa prof. Z. Wojciechowski, powołując do prezydium zebrania członków prezydium PTPN, wiceprezesa rektora Suszkę i dr M. Wojciechowską, oraz prof. J. Mydlarskiego, prezesa Towarzystwa Antropologicznego, i prof. J. Gajka, prezesa Towarzystwa Ludoznawczego. W kolei mówców zabierali głos: prof. J. Mydlarski, prof. T. Lehr-Splawiński (którego przemówienie było odczytane przez jednego z uczestników Sesji), prof. K. Tymieniecki, prof. J. Gajek, oraz jubilat prof. J. Czekanowski. Na zakończenie uroczystości dr Wokroj odczytał nadesłanych kilkadziesiąt listów i kilkadziesiąt depesz.

Przemówienie prof. Jana Mydlarskiego: Pół wieku pracy naukowej Jana Czekanowskiego

Uroczystość taka jak dzisiejsza nieczęsto się zdarza. Dowcipna recepta Boya na obchód jubileuszowy w tym przypadku nie jest słuszna. Nasz Czcigodny Jubilat — mimo upłynięcia 50 lat od chwili ukazania się Jego pierwszej pracy naukowej — jest bowiem w pełni swej twórczości, ku chlubie nauki polskiej a naszej radości.

Oto niedawno dopiero ogłosił największy materiał kranologiczny, jaki kiedykolwiek został zebrany przez jednego badacza na niewielkim terenie; w roku bieżącym ukazało się Jego syntetyczne ujęcie struktury antropologicznej Szwajcarii, na co nie zdobyli się uczeni szwajcarscy; w drukującym się XXI tomie Przeglądu Antropologicznego znajdują się aż trzy Jego polemiczne, pełne temperamentu rozprawy; w ostatnich zaś dniach wykończył przygotowanie do druku znacznie rozszerzone i uzupełnione nowymi osiągnięciami drugie wydanie „Wstępu do historii Słowian“; wreszcie opracowany został przez Niego i oddany do druku dział antropologiczny „Słownika Starożytności Słowiańskich“. Oto krótki i niepełny przegląd ogromu pracy wykonywanej obecnie, aktualnej, który rzuca światło na niezmordowaną energię i pełnię sił Naszego Czcigodnego Jubilata.

Trzeba dodać, że w Polsce Ludowej ponad 100 arkuszy druku ogłosił Jubilat.

A przecież ubiegłe pół wieku to również nieprzerwana nawet przez wypadki wojenne owocna praca naukowa tego najbardziej twórczego i płodnego umysłu na przestrzeni całej historii polskiej antropologii. Ponad 160 prac, a wśród nich dzieła o podstawowym dla antropologii i etnografii znaczeniu, jak pięć tomów „Forschungen